

Význam termínu „zložitost' objasňovanej skutočnosti“ pre trestnoprávnu teóriu a prax

Anotácia: V príspevku sa poukazuje na problematiku chápania pojmu „zložitost' objasňovanej skutočnosti“, ktorá sa posudzuje s cieľom zistiť, či v trestnom konaní postačí vyžiadanie písomného potvrdenia, o ktorého správnosti nie sú pochybnosti, či odborného vyjadrenia, alebo je nutné pribrať do konania znalca s cieľom podať znalecký posudok. V príspevku sa poukazuje na nedostatky právnej úpravy a navrhujú sa možnosti jej riešenia.

Kľúčové slová: zložitost' objasňovanej skutočnosti, obzvlášť zložitá skutočnosť, odborná a znalecká činnosť, znalecké dokazovanie.

Problematiku znaleckej a odbornej činnosti v trestnom konaní upravuje Trestný poriadok v ustanoveniach §§ 141 až 152. Písomné potvrdenia, o ktorých správnosti nie sú pochybnosti, odborné vyjadrenia a znalecké posudky sú dôkaznými prostriedkami, ktorými sa sleduje cieľ využiť odborné znalosti na čo najpresnejšie, najobjektívnejšie zistenie skutkového stavu. O tom, ktorý z týchto dôkazných prostriedkov je v konaní žiaduci, rozhodne priberajúci orgán na základe zhodnotenia stupňa zložitosti skutočnosti, ktorá má byť v trestnom konaní objasňovaná. Čo sa týka tohto kritéria, ide o zaujímavý termín „zložitost' objasňovanej skutočnosti“, ktorý Trestný poriadok nedefinuje, ale ho používa. Judikatúru z tejto oblasti nepovažujeme vždy za smerodajnú a myslíme si, že nie je ani dostačujúca. Napriek legálnej úprave si myslíme, že v ustanoveniach, ktoré sa vzťahujú práve na odbornú a znaleckú činnosť, sú také termíny, ktoré nie sú vo vzájomnom súlade, nie sú výstižné a pôsobia zmätočne. V odborných kruhoch prevažujú názory, ktoré kritizujú aj súčasnú právnu úpravu týkajúcu sa tejto problematiky. Rekodifikovaný Trestný poriadok je účinný už takmer desať rokov, ale v tejto oblasti k zmenám žiaľ nedošlo. Aj napriek týmto nedostatkom však dáva súčasná teória a prax odpovede na niektoré otázky, ktoré sme sa snažili v tomto príspevku zhrnúť a doplnili sme ich o vlastné postrehy, resp. skúsenosti. Rozhodli sme sa priblížiť jednak problematiku chápania termínu „zložitost' objasňovanej skutočnosti“ a zamysleli sme sa nad znením súčasnej platnej legislatívy súvisiacej s touto problematikou a jej odrazom v aplikačnej praxi. V príspevku sú načrtnuté aj určité návrhy de lege ferenda.

Nutnosť vykonania odbornej alebo znaleckej činnosti posúdi orgán činný v trestnom konaní alebo súd, a to v prípadoch, ak sú na objasnenie skutočností dôležitých pre trestné konanie potrebné odborné znalosti. Pod pojmom odborné znalosti možno rozumieť len znalosti z tých odborov, ktoré orgány činné v trestnom spravidla nemajú a nemusia mať. Za takéto nemožno považovať znalosti v odbore práva. Preto klásť znalcom otázky, ktoré predpisy v určitej oblasti spoločenskej praxe platia, sú neprípustné a taktiež nie sú prípustné otázky týkajúce sa ich výkladu.¹ Po takom zistení sa ďalej (resp. vzájomne) určuje *stupeň zložitosti objasňovanej skutočnosti*, ktorý je určujúcim faktorom pri priberaní vhodnej osoby (odborníka) do trestného konania.

Podľa § 141 ods. 1 Trestného poriadku „***Ak sú na objasnenie skutočnosti dôležitej pre trestné konanie potrebné odborné znalosti, vyžiada orgán činný v trestnom konaní a v konaní pred súdom predseda senátu odborné vyjadrenie mimo znaleckej činnosti vykonávanej podľa osobitného zákona. V jednoduchých prípadoch sa možno uspokojiť s písomným potvrdením, o ktorého správnosti nie sú pochybnosti.***“²

¹ R 21/1971. pozn. autora – upravené znenie.

² § 141 ods. 1 Trestného poriadku v znení neskorších predpisov.

Podľa § 142 ods. 1 Trestného poriadku: „*Ak pre zložitosť objasňovanej skutočnosti nie je postup podľa § 141 postačujúci, priberie orgán činný v trestnom konaní a v konaní pred súdom predseda senátu znalca na podanie znaleckého posudku.*“

Pre posúdenie, či sa má odborný problém dokazovania objasniť v rámci odbornej činnosti alebo na jej posúdenie treba do konania pribrať znalca (a akého, jedného, dvoch, znalecký ústav) je „rozhodujúce správne zhodnotenie zložitosti objasňovanej skutočnosti orgánom činným v trestnom konaní a súdom.“³ Vzhľadom na potrebu individuálneho prístupu pri posudzovaní a dokazovaní každej trestnej veci nie je možné presne určiť, kedy bude na objasnenie skutočnosti dôležitej pre trestné konanie potrebné vyžiadanie písomného potvrdenia, o ktorého správnosti nie sú pochybnosti, odborného vyjadrenia alebo znaleckého posudku.

Určenie stupňa zložitosti objasňovanej skutočnosti prispieva k zvýšeniu efektívnosti, rýchlosti a hospodárnosti trestného konania. Trestný poriadok však pojem „zložitosť objasňovanej skutočnosti“ nedefinuje, tak isto neurčuje, aké skutočnosti (v niektorých prípadoch používa namiesto skutočnosti „prípady“) sa považujú za jednoduché, zložité, obzvlášť zložité, výnimočné a obzvlášť závažné (prípady), na ktoré treba osobitné vedecké posúdenie.

Presné vymedzenie termínu „zložitosť objasňovanej skutočnosti“, by nebolo možné, pretože skutočnosti, ktoré majú byť v trestnom konaní objasňované a dokazované, sú rôznorodé. Z tohto dôvodu pri hodnotení stupňa zložitosti toho-ktorého prípadu orgán činný v trestnom konaní a súd postupujú na základe vnútorného presvedčenia, teoretických, ako aj praktických znalostí a skúsenosti z predchádzajúcich prípadov, na základe konzultácií s kolegami, s prokurátorom, ako aj na základe judikatúry. Medzi najčastejšie kritériá, podľa ktorých orgány činné v trestnom konaní hodnotia zložitosť objasňovanej skutočnosti, samotní vyšetrovatelia okresných a krajských riaditeľstiev Policajného zboru uviedli predchádzajúce konzultácie s prokurátormi a kolegami a vlastné skúsenosti.⁴

Podľa kolektívu autorov pod vedením Štefana Minárika „*termín zložitosť objasňovanej skutočnosti*“ (§ 142 ods. 1) možno vysvetľovať tak extenzívne, ako aj reštriktívne.⁵ Podľa Jozefa Čentéša „*Pojem zložitosť objasňovanej skutočnosti použitý v Trestnom poriadku by mal eliminovať existenciu diferencovanej interpretácie. Zložitou skutočnosťou bude obsahovo zložitý fakt alebo zložitý jav ako predmet objasnenia v trestnom konaní, bez ohľadu na rozsah sankcie hrozacej osobe, proti ktorej sa trestné konanie vedie, či na právnu kvalifikáciu skutku ako prečin alebo zločin. Rozhodujúcim kritériom na určenie charakteru skutočnosti bude zložitosť procesu potrebného na jej objasnenie. Na vykonanie takéhoto procesu sa použijú akceptované, overené metódy, často prístrojová technika a pomôcky, s ktorými by mali znalci podľa § 6 ods. 1 písm. d) zákona 382/2004 Z. z. v znení neskorších predpisov disponovať.*“⁶

Jozef Čentéš v komentári k Trestnému poriadku uvádza, že trestné právo **podľa stupňa zložitosti skutočnosti dôležitej pre trestné konanie**, ktorú treba objasniť pomocou odborných znalostí, rozoznáva:

³ IVOR, J. a kol. *Trestné právo procesné*. 2. vyd. Bratislava : IURA EDITION, 2010. s. 486. Ďalej pozri MINÁRIK, Š. a kol. *Trestný poriadok. Stručný komentár*. Bratislava : IURA EDITION, 2006. s. 409.

⁴ K tomu pozri BLATNICKÝ, J. *Právne a metodické aspekty znaleckého dokazovania v prípravnom konaní. [dizertačná práca]*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2009. s. 206.

⁵ MINÁRIK, Š. a kol. *Trestný poriadok. Stručný komentár*. Bratislava : IURA EDITION, 2006. s. 404.

⁶ ČENTÉŠ, J. Niekoľko poznámok k znaleckej činnosti v trestnom konaní. In *Teoretické a praktické problémy dokazovania. Pocta prof. JUDr. Vladimirovi Mathernovi, DrSc., k 80. narodeninám. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej 15. decembra 2008*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, Fakulta práva, 2008. s. 38.

- „odborné vyjadrenie mimo znaleckej činnosti (v jednoduchých prípadoch písomné potvrdenie, o ktorého správnosti nie sú pochybnosti),
- znaleckú činnosť vykonávanú znalcom alebo znaleckou organizáciou...
- posudok znaleckého ústavu...“⁷

Podľa stupňa zložitosti objasňovanej skutočnosti, ktorú treba v trestnom konaní objasniť, môžeme (podľa nášho názoru) rozoznávať aj:

1. jednoduché prípady, pri ktorých objasnení sa možno uspokojiť s písomným potvrdením, o ktorom nie sú pochybnosti,
2. jednoduché skutočnosti, na ktorých objasnenie je nutné vyžiadanie odborného vyjadrenia mimo znaleckej činnosti,
3. skutočnosti, ktorých zložitost' ich objasnenia zakladá dôvod na pribratie znalca do trestného konania
 - 3a) zložitú skutočnosť, na ktorých objasnenie postačí pribratie jedného znalca do trestného konania,
 - 3b) skutočnosti obzvlášť zložitú,
 - 3c) výnimočné a obzvlášť závažné prípady vyžadujúce osobitné vedecké posúdenie.

Ad 1. Jednoduché prípady, pri ktorých objasnení sa možno uspokojiť s písomným potvrdením, o ktorom nie sú pochybnosti – zákonodarca určil, že na posúdenie jednoduchých

prípadoch (kde sú nutné odborné znalosti) je písomné potvrdenie, o ktorého správnosti nie sú pochybnosti, postačujúce. Aj napriek tomu, že je takáto možnosť objasnenia skutočnosti dôležitej pre trestné konanie v Trestnom poriadku uvedená, v aplikačnej praxi sa písomné potvrdenie vyžaduje v ojedinelých prípadoch. Častejšie sa vyžadávajú odborné vyjadrenia. O vyžiadaní písomného potvrdenia sa rozhodne opatrením, proti ktorému nie je prípustný opravný prostriedok.

Za jednoduché prípady sa vo všeobecnosti, považujú prípady, pri ktorých nie je problém ani s ich právnym hodnotením. V prípade jednoduchej kvalifikácie skutku ako trestného činu jednotlivé čiastkové deje nemusia byť jednoduchými skutočnosťami, a preto by na ich objasnenie písomné potvrdenie nepostačovalo. Takisto skutočnosť, že ide o jednoznačné právne hodnotenie, neznamená, že ide o jednoduchý prípad. S takýmto vysvetlením sa môžeme stretávať v odbornej literatúre. Použitie termínu „jednoduchý prípad“ nie je podľa nášho názoru najvhodnejším. Nemyslíme si, že by sa mohli „objasňovaná skutočnosť“ a „prípad“ stotožňovať. „Prípad“ je širší pojem, v rámci prípadu sa objasňujú určité skutočnosti. „Termín „prípad“ skôr vzbudzuje dojem, že sa ním myslí udalosť, pre ktorú sa vedie trestné konanie. (k tomu pozri ďalej v texte).

Písomným potvrdením, o ktorého správnosti nie sú pochybnosti, môže byť napr. lekárska správa o zraneniach poškodeného, pričom podľa judikatúry R 13/1966 platí, že „ak má lekárske potvrdenie o poranení v jednotlivých prípadoch nahradiť posudok znalca, musí obsahovať všetky skutočnosti a okolnosti rozhodujúce pre záver, či konaním páchatel'a bolo spôsobené ublíženie na zdraví, alebo či došlo k ťažkej ujme na zdraví.“⁸. Písomným potvrdením môže byť aj potvrdenie o cene odcudzenej veci od právnickej alebo fyzickej osoby.

Jednoduchým prípadom (skutočnosťou) môže byť napr. odhad ceny odcudzenej veci, pričom v praxi sa častejšie môžeme stretnúť s prípadom, že na ohodnotenie odcudzenej veci sa vyžiada odborné vyjadrenie a nie písomné potvrdenie. Taktiež nie je vylúčené ani vyžiadanie znaleckého posudku. V niektorých prípadoch, ak ide napr. o pokračovací trestný

⁷ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný poriadok s komentárom*. Žilina : Eurokódex Poradca podnikateľa, 2006. s. 283.

⁸ ČENTĚŠ, J. a kol. *Komentár k Trestnému poriadku č. 301/2005 Z. z.* [online]. [cit. 2014-02-03].

Dostupné na internete: [http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_poriadok_s_komentarom.pdf].

čin krádeže, môže byť do konania pribratý aj odborník, aj znalec, vždy v závislosti od konkrétneho prípadu. Podľa judikatúry R 46/1969, pokiaľ ide o ocenenie veci patriacej osobe, ktorá je poškodená trestným činom, a sú na také ocenenie potrebné odborné znalosti, a to najmä na posúdenie stupňa opotrebenia, a teda aj zníženia pôvodnej hodnoty veci, priberie sa do konania znalec na podanie znaleckého posudku.

Písomné potvrdenie je možné vyžiadať aj v prípadoch jednoduchších zranení, pričom k zisteniu, že je postačujúce vyžiadanie písomného potvrdenia, je možné dospieť aj vylučovacou metódou, a to takým spôsobom, že sa vylúči potreba znaleckého posúdenia znaleckým ústavom, znalcami, ako aj odborného posúdenia odborníkmi, ktorí vypracúvajú odborné vyjadrenie. Podľa Pavla Baláža „... potvrdením sa vyjadruje istý objektívne zistený stav veci, kým odborným vyjadrením určitého odborníka alebo orgánu sa potvrdzuje alebo vyvracia určitá skutočnosť dôležitá pre trestné konanie.“⁹ S takýmto rozdelením do istej miery súhlasíme, ale napriek tomu si myslíme, že to nie je vždy smerodajné. Takisto aj písomným potvrdením sa môže potvrdiť alebo vyvrátiť skutočnosť dôležitá pre trestné konanie, napr. lekárske potvrdenie o poraneniach poškodeného môže slúžiť aj na potvrdenie alebo vyvrátenie výpovede poškodeného alebo obvineného, a nielen na vyjadrenie objektívne zisteného stavu veci.

2. Jednoduché skutočnosti, na ktorých objasnenie je nutné vyžiadanie odborného vyjadrenia mimo znaleckej činnosti – v zmysle citovaného zákonného ustanovenia § 141 ods. 1 Trestného poriadku, ak sú na objasnenie skutočností dôležitých pre trestné konanie nutné odborné znalosti, orgán činný v trestnom konaní alebo súd vyžiada odborné vyjadrenie mimo znaleckej činnosti. Ide o skutočnosti, ktoré nie sú také jednoduché, že by na ich objasnenie postačovalo písomné potvrdenie, o ktorého správnosti nie sú pochybnosti, ale nie sú ani také zložité, aby bolo nutné na účel ich objasnenia pribrať do trestného konania znalca. Právnu povahu odborného vyjadrenia Trestný poriadok nerieši. Chápanie základného rozdielu medzi písomným vyjadrením, o ktorého správnosti nie sú pochybnosti, a odborným vyjadrením sme už uviedli. Rozdiel medzi znaleckým posudkom a odborným vyjadrením môžeme určiť z ustanovení vzťahujúcich sa na znaleckú činnosť. Z nich vyplýva, že znaleckým posudkom sa objasňujú *skutkovo zložitejšie, závažnejšie veci*.¹⁰

Právnu úpravou odbornej činnosti mimo znaleckej činnosti, ku ktorej došlo rekodifikáciou Trestného poriadku, mal zákonodarca záujem „obmedziť rozsah znaleckého dokazovania a preferovať formálne menej náročný postup pre objasňovanie skutočností dôležitých pre trestné konanie pomocou odborných znalostí.“¹¹

Odborné vyjadrenie sa v aplikačnej praxi vyžaduje najčastejšie v prípadoch ocenenia hodnoty odcudzených vecí, pričom v prípade, že k takému oceneniu môže dôjsť iba znaleckým posúdením (pozri judikatúru 46/1969), odborné vyjadrenie nebude postačujúce.

Do trestného konania sa môžu pribrať aj viacerí odborníci. Nie je vylúčené ani to, že by sa do trestného konania, na objasnenie tej istej skutočnosti, neskôr pribral znalec. *Podľa judikatúry R 4/1986 – 51: „Ak sú odborné vyjadrenia o poraneniach poškodeného rozporné a obsahujú odlišné údaje o mechanizme a poranení poškodeného a rozpornosť dôkaznej situácie vedie k záveru, že vec nebude možné objasniť ani výsluchom spracovateľov odborných vyjadrení, nejde o jednoduchý prípad a je potrebné si vyžiadať znalecký posudok.“*¹² V uvedenej judikatúre sa používa termín „jednoduchý prípad“. Za platného

⁹ BALÁŽ, P., PALKOVIČ, J. *Dokazovanie v trestnom konaní. Teoretická a praktická časť*. Bratislava : VEDA vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Typi Universitatis Tynaviensis vydavateľstvo TU, 2005. s. 102.

¹⁰ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný poriadok s komentárom*. Žilina : Eurokódex Poradca podnikateľa, 2006. s. 283.

¹¹ PROKEINOVÁ, M. *Odborníci a znalci v trestnom konaní*. [online]. [cit. 2014-02-03].

Dostupné na internete: <http://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/trest/Prokeinova.pdf>.

¹² ČENTĚŠ, J. a kol., *Komentár k Trestnému poriadku č. 301/2005 Z. z.* [online]. [cit. 2014-02-03].

Dostupné na internete: [http://www.gjar-po.sk/~gajdos/treti_rocnik/nos/trestny_poriadok_s_komentarom.pdf].

právneho stavu pri jednoduchých prípadoch postačí písomné potvrdenie, o ktorom nie sú pochybnosti, k čomu sme sa už vyjadrili, preto použitie tohto termínu v judikatúre nepovažujeme za správne. Čo sa týka ľahších zranení poškodeného, je možné vyžiadať odborné vyjadrenie, ale takisto aj písomné potvrdenie, vždy v závislosti od okolností prípadu, a zložitosti objasňovanej skutočnosti, ktorú musia určiť vyšetrovacie orgány. Ošetrujúci lekár pritom odborné vyjadrenie v trestnom konaní vypracovať nemôže. Čo sa považuje za ľahšie zranenie, je taktiež otázne, pretože viacero navonok rovnakých zranení môže mať úplne odlišné následky, čo v konečnom dôsledku zranenie sťažia, a nebude postačujúce ani len odborné vyjadrenie. Z uvedeného znova vyplýva, že zhodnotenie zložitosti objasňovanej skutočnosti závisí od viacerých jednotlivo a vzájomne na seba nadväzujúcich skutočností a nedá sa jednoznačne vymedziť okruh skutočností jednoduchých a zložitých.¹³

Ad 3. Skutočnosti, ktorých zložitost' ich objasnenia zakladá dôvod na pribratie znalca do trestného konania – ide o také skutočnosti, na ktorých objasnenie nebude z dôvodu ich zložitosti postačovať vyžiadanie odborného vyjadrenia.

Proces objasnenia týchto skutočností je zložitý a bez znalostí a skúseností znalca nie je možné naplniť účel trestného konania. Po zistení, že ide o zložitú skutočnosť, na ktorej objasnenie bude nutné do konania pribrať znalca, bude nutné určiť aj to, nakoľko zložitá táto skutočnosť je. Práve odpoveď na túto otázku pomáha orgánom činným v trestnom konaní vybrať vhodnú „osobu“, ktorá bude znalecký posudok vypracovávať. Znalecký posudok podľa toho vypracúvajú buď znalecké organizácie, alebo jeden znalec (spravidla sa priberie do konania najprv znalecká organizácia), dvaja znalci alebo znalecký ústav.

3a) zložitá skutočnosť, na ktorých objasnenie, postačí pribratie jedného znalca do trestného konania – sú to všetky skutočnosti, pre ktorých zložitost' objasnenia nie je postačujúci postup podľa § 141 Trestného poriadku, t. j. vyžiadanie písomného potvrdenia, o ktorého správnosti nie sú pochybnosti, alebo odborného vyjadrenia, ale zároveň skutočnosti, na ktorých objasnenie nie je Trestným poriadkom stanovená nutnosť pribratia dvoch znalcov alebo znaleckého ústavu. Najjednoduchšie dospejeme k tomuto zisteniu vylučovacou metódou.

3b) skutočnosti obzvlášť zložitá – Trestný poriadok pod takto označenými skutočnosťami vidí prípady, na ktorých objasnenie je *nutné pribrať vždy dvoch znalcov*. Takéto povinnosti orgánov činných v trestnom konaní a súdu sú vyjadrené v § 142 ods. 1 poslednej vete Trestného poriadku. Sú nimi vyšetrenie duševného stavu a prehliadka a pitva mŕtvoly. Otázkou je, či tieto prípady sú natoľko zložitá, že ich objasnenie vyžaduje posudzovanie dvomi znalcami.¹⁴

¹³ V slovenskom trestnom konaní písomné potvrdenie alebo odborné vyjadrenie podáva predovšetkým organizácia, ktorá je špecializovaná na činnosť, ktorá má byť obsahom odborného vyjadrenia alebo písomného potvrdenia, takisto je ho možné vyžiadať aj od štátneho orgánu, ktorý nemá nárok na náhradu za poskytnutie vyjadrenia či potvrdenia. Trestný poriadok neurčuje, že by malo ísť o znaleckú organizáciu v zmysle § 143 ods. 1 Trestného poriadku. Uvádza sa, že odborné vyjadrenie alebo písomné potvrdenie podáva predovšetkým organizácia špecializovaná na činnosť, ktorá je obsahom vyjadrenia či potvrdenia, čo znamená, že ho môže podať aj fyzická osoba, ktorá má také odborné vedomosti, že môže poskytnúť v tejto súvislosti orgánom činným v trestnom konaní alebo súdu súčinnosť. Odborníkmi sú takisto rôzne inštitúcie, úrady, ústavy, ako aj napr. ošetrujúci lekár a pod.

¹⁴ Napr. v českom Trestnom poriadku sa stanovuje nutnosť pribratia dvoch znalcov iba na vykonanie pitvy. Aj v českej právnej úprave však dlhodobo pretrvávala nejasnosť pri otázke pribratia dvoch znalcov. Nakoniec zákonodarca na základe skoršej judikatúry zakotvil do legislatívnej úpravy obligatórne pribratie dvoch znalcov iba v prípade vykonania pitvy. V prípade vyšetrenia duševného stavu obvineného sa priberie znalec – psychiater, t. j. postačí aj len jeden znalec. V českej judikatúre R 5/1995, na základe ktorej došlo k novelizácii v uvedenej oblasti, bolo uvedené, že na vyšetrenie duševného stavu svedka „postačí zásadne pribratie jedného znalca – z odvetvia psychiatrie. Uvedená úprava ale nevylučuje možnosť vykonania vyšetrenia duševného stavu hoci aj dvomi znalcami. Aj v tomto prípade existuje výnimka. Týka sa vyšetrenia duševného stavu mladistvej osoby, či už obvineného, alebo svedka. Obligatórne sa priberú dvaja znalci, ale nie z odvetvia psychiatrie. Na vyšetrenie

Keďže zákonodarca, iba v týchto dvoch prípadoch jasne stanovil, že sú to skutočnosti natoľko zložité – t. j. obzvlášť zložité, že vyžadujú prirátanie dvoch znalcov, nemal by byť priestor na rôzne špekulácie. Napriek tomu sú v právnej úprave určité nepresnosti, ktoré spôsobujú výkladové a aplikačné problémy, ako aj časté obchádzanie zákona orgánmi činnými v trestnom konaní a súde. Takýmto problémom sa javí skutočnosť, že v § 142 ods. 1 Trestného poriadku, v súvislosti s vyšetrením duševného stavu, absentuje uvedenie posudzovanej osoby. V tomto prípade, si myslím, že pre zistenie odpovede, je nutné zodpovedať otázku, či je vyšetrenie duševného stavu svedka, natoľko zložitou skutočnosťou ako vyšetrenie duševného stavu obvineného, alebo či ide vlastne o obzvlášť zložitú skutočnosť, aj keď nie takú obzvlášť zložitú ako je to v prípade vyšetrenia duševného stavu svedka (pričom tu vychádzame zo súčasnej právnej úpravy a judikatúry).

Podľa Petra Poláka v prípade, ak by sme vychádzali z platného stavu právnej úpravy, podľa ktorej v prípade absencie špeciálneho ustanovenia platí všeobecné ustanovenie, by to muselo znamenať, že aj na vyšetrenie duševného stavu svedka je nutné prirátať dvoch znalcov z odvetvia psychiatrie.¹⁵

Napriek tomu však zákonodarca v súvislosti s vyšetrením duševného stavu svedka nespomína ďalej počet znalcov, ktorých treba do konania prirátať, tak ako to urobil v prípade vyšetrenia duševného stavu obvineného.

V aplikačnej praxi slovenského trestného konania vyšetrenie duševného stavu svedka prichádza do úvahy iba vo veľmi špeciálnych a ojedinelých prípadoch. Sudcovia odmietajú vydať príkaz na vyšetrenie duševného stavu svedka, pretože to považujú za zásah do osobných slobôd svedka. Na overenie vierohodnosti svedka v praxi sa do konania priberá jeden znalec z odboru 340000 – psychológia. V týchto prípadoch ale nejde o vyšetrenie duševného stavu svedka v zmysle ustanovenia § 150 Trestného poriadku. Dôvodom takéhoto postupu, je aj zachovanie hospodárnosti konania, nielen ochrana osobnej slobody svedkov.

Podľa Jozefa Čentéša cieľom vyšetrenia duševného stavu svedka je poskytnúť údaje, z ktorých možno vyvodíť závery o príčetnosti svedka, resp. zmenšenej príčetnosti, ktoré sú potrebné na posúdenie vierohodnosti jeho výpovede. Ak je cieľom vyšetrenia duševného stavu svedka poskytnúť takéto údaje, tak v zmysle slovenskej judikatúry je nutné prirátať dvoch znalcov, a to aj napriek tomu, že sa judikatúra najčastejšie venuje vyšetreniu duševného stavu obvineného.¹⁶ V prospech priberania dvoch znalcov možno uplatniť argumentáciu, ktorá vychádza z *dôležitosti osoby svedka v trestnom konaní. Keďže od svedeckej výpovede bude často závisieť rozhodnutie o vine alebo nevine obvineného, možno usúdiť, že posúdenie duševného stavu svedka bude rovnako obzvlášť zložitá skutočnosť ako posúdenie duševného stavu obvineného.* Takisto znalecký posudok vypracovaný dvomi znalcami by mal byť objektívnejší. Ide tu do istej miery aj o právnu istotu a ochranu obvineného. Vzhľadom na súčasný platný právny stav, ako aj aplikačnú prax v Slovenskej republike, si myslíme, že argumentácie v prospech dvoch znalcov na vyšetrenie duševného stavu svedka sú správne, a zastávame názor, že sa niektorí autori mýlia, ak uvádzajú, že na vyšetrenie duševného stavu svedka postačuje prirátať jedného znalca.¹⁷ Napriek tomu by jednoznačnejšia právna úprava v tejto oblasti alebo zmena právnej úpravy (tak ako napr. v Českej republike) bola vítaná.

Dvoch znalcov je nutné prirátať aj v iných prípadoch, v ktorých je nutné objasniť obzvlášť zložitú skutočnosť, pričom zákonodarca tu nepoužil, tak ako v prípade vyšetrenia

duševného stavu osoby mladšej ako 15 rokov sa do konania priberie znalec z odboru zdravotníctvo, odvetvie psychiatria, špecializácia detská psychiatria a znalec z odboru pedagogiky, odvetvie psychológia, špecializácia detská psychológia.

¹⁵ POLÁK, P. *Svedok v trestnom konaní*. Žilina : Eurokódex, Poradca podnikateľa, 2011. s. 87.

¹⁶ K tomu pozri napr. judikatúru R 24/1976, R 14/1979, R 11/1982,

¹⁷ K tomu pozri napr. ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný poriadok s komentárom*. Žilina : Eurokódex Poradca podnikateľa, 2006. s. 295, MINÁRIK, Š. a kol. *Trestný poriadok. Stručný komentár*. Bratislava : IURA EDITION, 2006. s. 423.

duševného stavu a prehliadky a pitvy mŕtvol, termín „vždy“. To ale neznamená, že v prípade objasnenia iných obzvlášť zložitých skutočností nie je nutné pribrať dvoch znalcov. Za takéto prípady „možno považovať napr. komplikovanú železničnú nehodu, haváriu lietadla, banskú haváriu alebo haváriu jadrovej elektrárne.“¹⁸

V prípadoch, keď Trestný poriadok výslovne ustanovuje nutnosť pribratia dvoch znalcov do konania, s lekárskeym potvrdením alebo odborným potvrdením nemožno v žiadnom prípade vystáčiť (k tomu pozri R 24/1976).

3c) výnimočné a obzvlášť závažné prípady vyžadujúce osobitné vedecké posúdenie.

- v takýchto prípadoch sa vyžaduje vypracovanie posudku znaleckým ústavom. V súvislosti s výnimočnými a obzvlášť závažnými prípadmi je nutné podotknúť, že nejde o obzvlášť zložitú skutočnosť, na ktorej objasnenie sa priberajú dvaja znalci, o čom sme sa už zmienili. V tomto prípade posudzovaný prípad (skutočnosť) musí vyžadovať osobitné vedecké posúdenie, čo je jedna z podmienok pribratia znaleckého ústavu do konania na podanie posudku. Znalecký ústav je právnická osoba zapísaná v zozname znalcov (časť znalecké ústavy), ktorá ako špecializované a odborné pracovisko plní funkciu metodického centra rezortu ministerstva spravodlivosti pre oblasť znaleckej činnosti zapísanej v zozname.

Niektorí odborníci vyslovujú názor, či je termín „obzvláštna závažnosť“ vhodný ako dôvod na pribratie znaleckého ústavu na podanie znaleckého posudku a či by nebolo vhodnejšie ho nahradiť pojmom napr. „(ob)zvláštna obtiažnosť“ alebo „(ob)zvláštna zložitnosť“¹⁹. Tieto názory prezentujú myšlienku, že formulácia „obzvláštna závažnosť“ – ako je uvedená v § 147 ods. 1 Trestného poriadku – nie je výstižná.

Formulácia „obzvláštna závažnosť“ je veľmi široko koncipovaná, pretože pripúšťa široký výklad a široké možnosti na voľné uváženie. Ak už raz zákonodarca používal termín „zložitost' objasňovanej skutočnosti“ ako kritérium na pribratie znalca do trestného konania, úprava v § 147 ods. 1 Trestného poriadku „vo výnimočných a obzvlášť závažných prípadoch“ sa javí ako nesúladná. Ako sme uviedli v súvislosti s termínom „jednoduché prípady“, „termín „prípady“ vzbudzuje dojem, že sa ním myslí udalosť, pre ktorú sa vedie trestné konanie. V zmysle tohto výkladu by sa znalecký ústav mohol pribrať v každom vyšetrovanom prípade, pokiaľ by bol „obzvlášť závažný“ (napr. obzvlášť závažný zločin), i keď skutočnosti, ktoré sa znaleckým dokazovaním majú objasniť, nie sú nejako obzvlášť zložitú.“²⁰

Odborníci navrhujú nahradiť používaný pojem pojmom „obzvláštna zložitost'“²¹. Podľa nášho názoru by začiatok ustanovenia § 147 ods. 1 Trestného poriadku mal znieť: „Výnimočne, na objasnenie obzvlášť zložitých skutočností vyžadujúcich osobitné vedecké posúdenie...“

Záver

Od stupňa zložitosti objasňovanej skutočnosti závisí, či budú do konania na účel podania písomného potvrdenia alebo odborného vyjadrenia pribraní odborníci, jeden znalec, dvaja znalci alebo znalecký ústav. Problémom ale je, že zákonodarca termín „zložitost' objasňovanej skutočnosti“ nepoužíva súladne. V niektorých prípadoch dokonca používa namiesto „skutočnosti“ termín „prípady“ (jednoduché prípady v § 141 ods. 1 Trestného poriadku, obzvlášť závažné prípady v § 147 ods. 1 Trestného poriadku). V tejto súvislosti sa v odborných kruhoch vyslovil názor, že „termín „prípady“ vzbudzuje dojem, že sa ním myslí udalosť, pre ktorú sa vedie trestné konanie. V zmysle tohto výkladu by sa znalecký ústav

¹⁸ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestný poriadok s komentárom*. Žilina : Eurokódex Poradca podnikateľa, 2006. s. 284.

¹⁹ Pozri CHMELÍK, J. a kol. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2005. s. 173, 174.

²⁰ BLATNICKÝ, J. *Teoreticko-právne a metodické aspekty znaleckého dokazovania v prípravnom konaní*. [dizertačná práca]. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2009. s. 71.

²¹ CHMELÍK, J. a kol. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2005. s. 172.

mohol pribrať v každom vyšetrovanom prípade, pokiaľ by bol „obzvlášť závažný“ (napr. obzvlášť závažný zločin), i keď skutočnosti, ktoré sa znaleckým dokazovaním majú objasniť, nie sú obzvlášť zložité. Takéto vysvetlenie si môžeme premietnuť rovnako aj na termín „jednoduché prípady“, samozrejme s vhodnou úpravou. Ďalej sa vyslovil aj názor, že používaný pojem „obzvláštna závažnosť“ sa navrhuje nahradiť pojmom „obzvláštna zložitost“ a že je žiaduca úprava začiatku ustanovenia § 147 ods. 1 Trestného poriadku, ktoré by malo znieť „Výnimočne, na objasnenie obzvlášť zložitých skutočností vyžadujúcich osobitné vedecké posúdenie...“

Ďalším nedostatkom, ktorý sa tiež týka problematiky „zložitosti objasňovanej skutočnosti“, je nedostatočne upravený postup pri vyšetrovaní duševného stavu svedka. Napriek tomu, že sa vyslovil názor, že za súčasnej platnej právnej úpravy a stavu praxe, súhlasíme s argumentáciou v prospech pribratia dvoch znalcov a považujeme právnu úpravu tejto problematiky za aktuálnu a žiaducu.

Literatúra

- BALÁŽ, P., PALKOVIČ, J. *Dokazovanie v trestnom konaní. Teoretická a praktická časť*. Bratislava : VEDA vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Typi Universitatis Tyrnaviensis vydavateľstvo TU, 2005. ISBN 80-224-0876-X.
- BLATNICKÝ, J. *Teoreticko-právne a metodické aspekty znaleckého dokazovania v prípravnom konaní. [dizertačná práca“]*. Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2009.
- ČENTÉŠ, J. a kol. *Trestný poriadok s komentárom*. Žilina : Eurokódex Poradca podnikateľa, 2006. ISBN 80-88931-47-9.
- ČENTÉŠ, J. Niekoľko poznámok k znaleckej činnosti v trestnom konaní. In *Teoretické a praktické problémy dokazovania. Pocta prof. JUDr. Vladimírovi Mathernovi, DrSc., k 80. narodeninám. Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej 15. decembra 2008*. Bratislava : Bratislavská vysoká škola práva, Fakulta práva, 2008. str. 33-47. ISBN 978-80-89-363-17-9.
- CHMELÍK, J. a kol. *Místo činu a znalecké dokazování*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-8689-84-23.
- JELÍNEK, E. a kol. *Trestný poriadok a predpisy s ním súvisiace*. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1958.
- MATHERN, V. *Znalecký posudok ako dôkazový prostriedok v československom trestnom konaní*. Bratislava : Veda, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1976. ISBN 71-064-76.
- MINÁRIK, Š. a kol. *Trestný poriadok. Stručný komentár*. Bratislava : IURA EDITION, 2006. ISBN: 8080780854.
- MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. Praha : C. H. Beck, 2001. ISBN 80- 7179-362-0.
- POLÁK, P. *Svedok v trestnom konaní*. Žilina : Eurokódex, Poradca podnikateľa, 2011. ISBN 978- 80-89447-47-3.
- PROKEINOVÁ, M. *Odborníci a znalci v trestnom konaní*. [online]. [cit. 2014-02-03]. Dostupné na internete: <http://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/trest/Prokeinova>.
- Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 v znení neskorších predpisov.
- Zákon. č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 382/2004 Z. z. o znalcoch, tlmočníkoch a prekladateľoch v znení neskorších predpisov.
- Zákon č. 141/1961 Zb. Trestní řád v znení neskorších predpisov.

vyhláška Ministerstva vnútra Slovenskej republiky č. 648/2008 Z. z. o rozsahu vykonávania rozhodnutí, opatrení a úkonov trestného konania vo vyšetrovaní alebo skrátanom vyšetrovaní v znení neskorších predpisov.

Key words: complexity of facts to be detected/cleared up, particularly difficult facts, professional and expert, expert evidence.

Summary

Calling experts in the proceedings, depends on the degree of complexity of facts to be detected/cleared up. The problem is that the legislature term " complexity of facts to be detected/cleared up " is not used in harmony. There is also used the term "case " and not "the facts" (§ 141 paragraph . 1 of the Criminal Procedure, § 147 paragraph . 1 of the Criminal Procedure). In this context, the qualified experts expressed the view that the term " case " gives the impression that it meant an event, not a fact. In light of this interpretation would be able to engage an expert institution in any investigation of the case if it were " particularly serious " (eg, a particularly serious crime) , although the fact that an expert opinion to clarify, are not particularly complex . This interpretation can be used also on the interpretation of the term " easy cases", of course with appropriate modification. There are also view, that it is proposed to replace some terms in the Criminal Procedure.

It is also problems with the treatment which are related to the mental status examination of the witness. Nevertheless, I agree with the argumentation, in favor of calling two experts, it is desirable to treat the legislature related to this problem.

*Karina Góghová
Ústav verejného práva
Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva
denný doktorand
e-mail: karinagghv@gmail.com*

Recenzent: prof. JUDr. Mgr. Jana Viktoriová, PhD.